

Висновки. Підсумовуючи сказане, можна зробити висновок про те, що основними напрямками вдосконалення чинної системи оподаткування повинні бути: помірне зниження і рівномірність розподілу податкового навантаження між платниками залежно від виду діяльності; посилення ефективності податкового контролю за рівнем витрат виробництва; створення умов для активізації інвестиційних та інноваційних процесів у пріоритетних галузях економіки; забезпечення контролю за формуванням та використанням фінансових ресурсів, мобілізованих внаслідок застосування податкових пільг; мінімізація витрат на податкове адміністрування; а також оптимізація ставок різних податків та їхнє узгодження з європейськими стандартами.

Отже, головним завданням податкової політики національної економіки можна визначити реалізацію на практиці іноземного досвіду, що сприятиме якнайшвидшому переходу до нової системи оподаткування. Вона повинна бути сталою та дієвою, ґрунтуватися на всебічному поєднанні найкращих передових методів і запозичених позитивних елементів податкових систем іноземних країн, що дасть імпульс для зміцнення соціального складника системи оподаткування в Україні.

Література

1. Демків Т. Державна підтримка бізнесу / Т. Демків // Вісник податкової служби України : інформац.-аналіт. журнал. – 2011. – № 10. – С. 9-10.
2. Дорош Н.І. Податкова система України в розвинутих зарубіжних країнах: порівняльний аналіз / Н.І. Дорош // Фінанси України : журнал. – 2000. – № 12. – С. 25-32.
3. Соколовська А.М. Податкова система держави: теорія і практика становлення : монографія / А.М. Соколовська. – К. : Вид-во "Знання-Прес", 2004. – 454 с.
4. Тимченко Л.Д. Особливості формування податкових систем у країнах Центральної та Східної Європи / Л.Д. Тимченко // Науковий вісник Національного університету ДПС України (економіка, право). – 2008. – № 2 (41). – С. 230-236
5. Чуркіна І.С. Особливості податкових систем країн з ринковою економікою / І.С. Чуркіна // Вісник Київського національного університету ім. Тараса Шевченка. – 2008. – № 102. – С. 50-52.
6. Чуприна А. Оподаткування доходів фізичних осіб: міжнародний досвід / А. Чуприна // Вісник податкової служби України : інформац.-аналіт. журнал. – 2011. – № 10. – С. 6-8.
7. Arnold, J. Do Tax Structures Affect Aggregate Economic Growth? // In: Empirical Evidence from a Panel of OECD Countries. OECD Economics Department Working Papers. – 2008. – Vol. 643. – 26 p.
8. Feldstein M. Tax Increases Could Kill the Recovery / M. Feldstein // Wall Street Journal, 2009. [Electronic resource]. – Mode of access <http://www.nber.org>.

Жмурко Н.В., Парфенюк І.П. Зарубежний опыт стран ЕС в сфере усовершенствования системы налогообложения и целесообразность его применения в Украине

Рассмотрены проблематические аспекты отечественных особенностей государственного регулирования в контексте ведения налоговой политики. Проанализированы основные показатели и конкретные составные элементы налоговой системы на примере разных видов налоговых ставок в Украине в их сравнении с такими же в европейских странах. С учетом составленных данных, выдвинуты соответствующие практические способы улучшения ситуации, которые могут быть воплощены в законодательстве Украины.

Ключевые слова: система налогообложения, налоговые ставки, налоговая нагрузка, прогрессивная шкала налогообложения, европейский опыт, государственное регулирование, адаптация законодательства.

Zhmurko N.V., Parfeniuk I.P. Foreign experience of the EU countries in terms of improving the tax system and the expediency of its implementation in Ukraine

The article considers the main difficulties, problems and obstacles faced by the government regulatory mechanisms in terms of putting into practice its current fiscal policy. The essential economic indices and specific constituent elements of the tax system have been analyzed on the basis of various types of tax rates applied in Ukraine compared to such existing in the European Union countries. As a result of the carried out comparison of the data, appropriate practical suggestions have been made as to the possible ways of improving the current state of affairs which could be implemented into Ukrainian legislation.

Keywords: taxation system, tax rates, tax load, progressive taxation scale, European Union countries experience, government regulation, legislative adaptation.

УДК 314.172

Здобувач Й.П. Звонар¹ – Ужгородський НУ

ПІДХОДИ ДО ФОРМУВАННЯ РЕГІОНАЛЬНОГО МЕХАНІЗМУ ПІДВИЩЕННЯ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ СОЦІАЛЬНО-ТРУДОВОГО ПОТЕНЦІАЛУ

Досліджено теоретичні засади формування механізмів розвитку конкурентоспроможності соціально-трудового потенціалу на регіональному рівні. Обґрунтовано цілі та напрямки регіональної політики розвитку соціально-трудового потенціалу, визначено основні складові механізму підвищення його конкурентоздатності.

Ключові слова: конкурентоспроможність соціально-трудового потенціалу, важелі підвищення конкурентоспроможності соціально-трудового потенціалу, інфраструктура розвитку конкурентоспроможності, регіональний механізм підвищення конкурентоспроможності соціально-трудового потенціалу.

Постановка проблеми. Проблема підвищення конкурентоспроможності соціально-трудового потенціалу є, безперечно, одним з найбільш актуальних завдань економічної політики, вирішення якого необхідно здійснювати не тільки на загальнодержавному, але і на регіональному рівні. Це пов'язано з тим, що для кожного регіону властиві специфічні умови формування та використання соціально-трудового потенціалу, відповідно, специфічними є й проблеми у сфері забезпечення більш ефективного використання людських ресурсів. Тому не може існувати єдиної, універсальної, прийнятної для всіх регіонів програми забезпечення високого рівня ефективності використання регіонального соціально-трудового потенціалу. Централізований підхід до вирішення цього питання призведе до ігнорування специфіки розвитку регіонів, а отже – не будуть враховані історичні трудові традиції, ментальність населення, рівень його трудової мобільності та підприємницької активності, що в кінцевому результаті не сприятиме розвитку людських ресурсів.

Формування механізму підвищення конкурентоспроможності соціально-трудового потенціалу регіону є складним та багатокomпонентним напрямком регіональної політики, що потребує належного теоретичного обґрунтування. З цієї причини проблема розвитку соціально-трудового потенціалу є надзвичайно актуальною та потребує посиленої уваги з боку науковців.

¹ Наук. керівник: проф. М.І. Пітюлич, д-р екон. наук – Ужгородський НУ

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблематиці, пов'язаній з обґрунтуванням теоретичних засад формування механізму розвитку трудового потенціалу на регіональному рівні, присвятили свої наукові дослідження багато вчених, зокрема М.І. Пітюлич, праці якого присвячені формуванню економічного механізму регулювання зайнятості та його компонентної будови, обґрунтуванню стратегії розвитку трудового потенціалу регіону [4], М.І. Долішній та С.М. Злупко досліджують соціально-економічний та мотиваційний механізм використання трудового потенціалу [1], Г.С. Кесарчук зосереджує увагу на організаційно-економічних механізмах підвищення економічної активності населення [3], Е.Ф. Югас досліджує регіональні фактори розвитку та механізми регулювання соціально-трудоного потенціалу [7].

Мета дослідження полягає у визначенні основних напрямків формування механізму підвищення конкурентоспроможності соціально-трудоного потенціалу, а також обґрунтуванні ролі та функцій інституцій, що є складовими елементами цього механізму.

Виклад основного матеріалу. На цей час у проблематиці щодо формування та використання соціально-трудоного потенціалу регіону назріла необхідність зміщення акцентів у бік знаходження механізмів розвитку конкурентоспроможності праці. Це пов'язано з тим, що на сучасному етапі розвитку ринкових відносин висуюють принципово нові вимоги до якості соціальних ресурсів та умов їх використання. Йдеться про необхідність використання таких підходів до управління соціально-трудоним потенціалом, які передбачали б безперервний процес його розвитку, оскільки конкурентоспроможність не можна розглядати як дискретний, статичний показник. Під розвитком конкурентоспроможності соціально-трудоного потенціалу розуміють створення умов для безперервного підвищення освітнього рівня населення (одноразове отримання певного обсягу знань у сучасних умовах вже не забезпечує достатнього професіоналізму працівника), сприяння професійній трудовій мобільності, інноваційній активності, активізацію тих мотиваційних чинників, які формують трудовий менталітет населення та визначають рівень його економічної активності.

Під механізмом підвищення конкурентоспроможності соціально-трудоного потенціалу регіону потрібно розуміти систему організаційно-економічних заходів, інструментів та важелів регіональної політики, спрямованої на всебічну активізацію людського чинника суспільно-економічного розвитку. Важливе значення у забезпеченні ефективності функціонування механізму підвищення конкурентоспроможності соціально-трудоного потенціалу відіграє інфраструктурне забезпечення, тобто інститути, що прямо чи опосередковано впливають на ті складові сфери соціально-трудоного відносин, які визначають якісні параметри соціального потенціалу, трудовий менталітет, а також умови залучення населення до праці.

Формування механізму підвищення конкурентоспроможності соціально-трудоного потенціалу вимагає першочергового визначення стратегічних цілей, на досягнення яких повинна орієнтуватися політика місцевих органів влади у цій сфері. Враховуючи існуючий рівень розвитку соціально-трудоного відносин в Україні, серед основних цілей формування механізму підвищення конкурентоспроможності соціально-трудоного потенціалу можна назвати такі:

1. Соціальні цілі, що охоплюють:

- підвищення рівня життя та особистих доходів населення, оскільки рівень добробуту є похідним від конкурентоздатності людського потенціалу;
- зниження соціальної напруги, спричиненої явним та прихованим безробіттям, сповільнення процесів трудової еміграції працездатного населення;
- створення умов для реалізації носіями соціально-трудоного потенціалу професійних знань, навичок та здібностей, що здійснюватиме безпосередній вплив на якість соціально-трудоного потенціалу, а отже – підвищуватиме його конкурентоспроможність;

2. Економічні цілі, які полягають:

- у підвищенні попиту насамперед на кваліфіковану працю завдяки створенню нових виробництв та сфер прикладання праці, оскільки це було б дієвим стимулом розвитку соціально-трудоного потенціалу та зростання його конкурентоспроможності;
- у створенні умов для підвищення якості трудового потенціалу, тобто освіченості, ініціативності та інноваційної активності населення;
- у забезпеченні довготермінових конкурентних переваг окремих регіонів завдяки активізації зайнятості населення в найбільш пріоритетних, тобто таких, що мають стратегічне значення галузях господарства.

Соціальні та економічні цілі у сфері управління соціально-трудоним потенціалом, безперечно, є взаємопов'язаними та взаємозумовленими, тобто такими, що безпосередньо корелюють між собою. Однак пріоритет, коли йдеться про конкурентоспроможність, має належати саме соціальним цілям, оскільки саме підвищення рівня добробуту населення певного регіону має визначатися як кінцева мета економічної політики як центральних, так і місцевих органів державної влади. При цьому підвищення рівня добробуту безпосередньо залежить від конкурентоспроможності соціально-трудоного потенціалу. Пріоритетними напрямками досягнення окреслених вище стратегічних цілей управління конкурентоспроможністю соціально-трудоного потенціалу можна назвати:

- підвищення рівня економічної активності працездатного населення;
- забезпечення зростання якості освіти за рахунок посилення її прикладної функції;
- стимулювання трудової мобільності носіїв соціально-трудоного потенціалу, передусім – професійної;
- активізацію самостійної зайнятості населення та створення умов для розширення можливостей розвитку альтернативних форм зайнятості та нових сфер прикладання праці;
- стимулювання розвитку малого бізнесу та збільшення чисельності зайнятих у певному секторі господарства регіону.

Регіональна політика розвитку соціально-трудоного потенціалу передбачає застосування комплексу важелів впливу на його конкурентоспроможність, серед яких можна виділити:

1. Організаційні важелі, що охоплюють:

- формування регіональних програм підвищення якості соціально-трудоного потенціалу, які окреслювали б стратегічні цілі та напрямки у сфері управління конкурентоспроможністю людських ресурсів;
- формування та розвиток інституційного забезпечення механізму підвищення конкурентоспроможності соціального потенціалу, найважливішими компо-

нентами якого є мережа освітніх закладів регіону, обласна державна служба зайнятості та її структурні підрозділи, профорієнтаційні заклади, інфраструктура підтримки малого бізнесу, інноваційні фонди тощо;

- розподіл завдань та функцій між інституціями, що обслуговують процеси підвищення конкурентоспроможності соціально-трудового потенціалу, координацію їх діяльності.
2. Економічні важелі, серед яких, насамперед, потрібно назвати:
- підвищення ефективності інвестицій у конкурентоспроможність соціально-трудового потенціалу, насамперед, капіталовкладень в освіту, а також у розвиток професійної трудової мобільності населення;
  - фінансову підтримку підприємницької та інноваційної активності населення, яка є одним з ключових чинників конкурентоспроможності соціально-трудового потенціалу;
  - податкове стимулювання господарської діяльності суб'єктів малого бізнесу;
  - формування конкурентного середовища на ринку праці, підвищення попиту на висококваліфіковану працю, а також рівня її оплати шляхом розвитку високотехнологічних виробництв та наукомістких галузей господарства, що стимулювало б населення до безперервного підвищення своїх освітньо-кваліфікаційних характеристик.
3. Соціальні важелі, що охоплюють:
- культурно-просвітницькі заходи, спрямовані на утвердження цивілізованих ринкових відносин та культури економічного мислення в суспільстві;
  - підвищення престижності інтелектуальної праці та окреслення ролі високоосвіченого спеціаліста у системі сучасних ринкових відносин;
4. Мотиваційні важелі розвитку конкурентоспроможності соціально-трудового потенціалу, які полягають:
- у розвитку ціннісних орієнтирів та психологічних установок населення, які активізували б потребу індивідів у підвищенні власної економічної активності;
  - у формуванні відповідного трудового менталітету населення та розуміння важливості власної участі у суспільному виробництві;
  - в активізації нематеріальних мотивів до праці, таких як потреба в саморозвитку та самореалізації, бажання належати до певних соціальних груп, досягнути високого професійного рівня тощо.

Названі важелі підвищення конкурентоспроможності соціально-трудового потенціалу перебувають у тісному взаємозв'язку. Застосування організаційних важелів формує відповідне інституційне середовище, в якому відбувається розвиток тих складових соціально-трудового потенціалу, які визначають рівень його конкурентоспроможності, тобто економічної активності, мотивації до праці, здатності до підприємництва, освіченості тощо; визначає стратегічні цілі та напрямки розвитку соціально-трудового потенціалу та створює організаційно-правові передумови для використання економічних важелів. Соціальні та мотиваційні важелі підвищення конкурентоспроможності соціально-трудового потенціалу значною мірою залежать від ефективності застосування організаційних та економічних важелів, оскільки високий рівень мотивації до праці, прагнення до саморозвитку та підвищення власного професійного рівня досягається у разі дієвості та результативності інвестицій у людський потенціал.

Використання організаційних, економічних, соціальних і мотиваційних важелів підвищення конкурентоспроможності соціально-трудового потенціалу вимагає інфраструктурного забезпечення, за допомогою якого відбувається безпосередній вплив на складові конкурентоздатності, такі як: рівень економічної активності населення, підприємницька та інноваційна активність, рівень освіченості працівників, а також якість отриманої ними освіти, мотивація до праці, трудова мобільність. До основних елементів інфраструктури розвитку конкурентоспроможності соціально-трудового потенціалу регіону можна віднести:

- органи місцевої державної влади (обласна державна адміністрація, обласна рада), основним завданням яких є формування стратегічної програми підвищення конкурентоспроможності соціально-трудового потенціалу населення на основі врахування пріоритетних напрямків, тенденцій і перспектив розвитку галузей господарства регіону в найближчі роки та десятиліття, а також фінансове забезпечення реалізації такої програми та координація діяльності інших інституцій, що є складовими елементами механізму підвищення конкурентоспроможності соціально-трудового потенціалу;
- державну службу зайнятості, особливо ті її структурні підрозділи, які здійснюють професійну підготовку та перепідготовку населення, надають консультативну та матеріальну допомогу тим особам з числа зареєстрованих безробітних, які виявили бажання започаткувати власну справу;
- інфраструктуру підтримки малого бізнесу (бізнес-центри, бізнес-інкубатори, агентства регіонального розвитку, спеціалізовані державні та недержавні інноваційні фонди, лізингові центри, інформаційно-консультативні установи);
- навчальні заклади, тобто: загальноосвітні школи, важливим завданням яких повинна стати початкова профорієнтаційна робота з учнями, формування потреби в праці та навчанні; професійно-технічні та вищі навчальні заклади регіону всіх рівнів акредитації.

Охарактеризовані елементи механізму підвищення конкурентоспроможності соціально-трудового потенціалу можна проілюструвати за допомогою рисунку.

Недоліком функціонування названих інституцій є те, що вони, зазвичай, виконують свої функції автономно одна від одної, що врешті негативно впливає на ефективність управління соціально-трудовим потенціалом. Для того, щоб названі елементи інфраструктури розвитку конкурентоспроможності соціально-трудового потенціалу справді стали механізмом, тобто елементами дієвої, ефективно функціонуючої системи, призначенням якої є безперервне підвищення конкурентоспроможності соціально-трудового потенціалу, необхідними є поглиблення їх взаємодії, а також координація їх функцій та напрямків діяльності та дотримання спільної стратегії під час реалізації їхніх цільових функцій.

Варто зазначити, що комплекс заходів регіональної політики у сфері управління соціально-трудовим потенціалом, зазвичай, спрямований насамперед на зменшення рівня офіційно зареєстрованого безробіття, і часто саме такими заходами цей напрямок політики і вичерпується.

Рис. Механізм підвищення конкурентоспроможності соціально-трудового потенціалу регіону

Однак саме тільки зниження кількості зареєстрованих безробітних ще не свідчить про зростання ефективності використання наявних людських ресурсів та про високий рівень конкурентоспроможності соціально-трудового потенціалу. Тому, на нашу думку, пріоритетними в соціально-економічній політиці центральних і місцевих органів влади мають бути не стільки заходи, спрямовані на забезпечення економічно активного населення будь-якими робочими місцями, скільки створення умов, які забезпечували б можливість для максимальної реалізації носіями трудового потенціалу своїх трудових здібностей.

Висновки. Таким чином, використання людського потенціалу регіону та соціально-трудового потенціалу як його найважливішої складової, вимагає

застосування принципово нових підходів до його розвитку, орієнтацію на довготермінову перспективу соціального та економічного розвитку. Генеральною метою формування механізму підвищення конкурентоспроможності соціально-трудового потенціалу можна вважати забезпечення довготермінових конкурентних переваг регіону завдяки активізації зайнятості населення в найбільш пріоритетних, тобто таких, що мають стратегічне значення галузях господарства, та створенні умов для всебічного розвитку людського потенціалу.

Література

1. Долішній М.І. Соціально-трудовий потенціал: теорія і практика / М.І. Долішній, С.М. Злупко. – К. : Вид-во "Наук. думка", 1994. – Ч. I. – 263 с.
2. Ільч Л.М. Система управління трудовим потенціалом держави / Л.М. Ільч // Науковий вісник Державної академії статистики, обліку та аудиту : зб. наук.-техн. праць. – К. : Вид-во ДАСОА, 2004. – № 4 (5). – С. 62-67.
3. Кесарчук Г.С. Активізація соціального потенціалу регіону в післякризовий період : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. екон. наук: спец. 08.00.05 – "Розвиток продуктивних сил і регіональна економіка" / Г.С. Кесарчук. – Ужгород, 2011. – 20 с.
4. Пітюлич М.І. Трудовий потенціал регіону: стратегія розвитку і функціонування / М.І. Пітюлич, М.І. Бібен, В.П. Мікловда. – Ужгород : Вид-во "Карпати", 1996 р.
5. Садова У.Я. Соціальна політика в Україні: регіональні дослідження і перспективи розвитку : монографія / У.Я. Садова. – Львів : Вид-во ІРД НАН України, 2005. – 408 с.
6. Семикіна М.В. Мотивація конкурентоспроможної праці: теорія і практика регулювання : монографія / М.В. Семикіна. – Кіровоград : Вид-во "ПіК", 2003. – 185 с.
7. Югас Е.Ф. Регіональні фактори розвитку та механізми регулювання соціально-трудового потенціалу (на матеріалах Закарпатської області) : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. екон. наук: спец. 08.00.05 – "Розвиток продуктивних сил і регіональна економіка" / Е.Ф. Югас. – Ужгород, 2008. – 21 с.
8. Якість трудового потенціалу та управління трудовою сферою в Україні: соціальна експертиза : монографія / О.І. Амоша, О.Ф. Новікова, В.П. Антоноук, Л.В. Шаульська та ін. / НАН України. – Донецьк : Вид-во Ін-ту економіки промисловості, 2006. – 208 с.

Звонар Й.П. Підходи к формуванню регіонального механізму підвищення конкурентоспроможності соціально-трудового потенціалу

Исследованы теоретические основы формирования механизмов развития конкурентоспособности социально-трудового потенциала на региональном уровне. Обоснованы цели и направления региональной политики развития социально-трудового потенциала, определены главные составляющие механизма повышения его конкурентоспособности.

Ключевые слова: конкурентоспособность социально-трудового потенциала, рычаги повышения конкурентоспособности социально-трудового потенциала, инфраструктура развития конкурентоспособности, региональный механизм повышения конкурентоспособности социально-трудового потенциала.

Zvonar Yo.P. Approaches are to forming of regional mechanism of increasing the competitiveness of social-labour potential

The article is dedicated to the research of theoretical basic of formation of the development mechanisms of competitiveness of social-labour potential on regional level. The goals and directions of regional policy of social-labour potential are substantiated in the article, the main constituent parts of mechanism of increasing its competitiveness are defined.

Keywords: competitiveness of social-labour potential, means of increasing the competitiveness of social-labour potential, infrastructure of competitiveness development, regional mechanism of increasing competitiveness of social-labour potential.